

Česko má nefunkční dotační systém, který zvýhodňuje velké firmy a pokřivuje trh. Tvrdá kritika systému dotací: vyhovuje jen „dotačním podnikatelům“ a lobbistům!

- CZ24 News | 10. dubna 2023

ČESKO: Česko má nefunkční dotační systém, který zvýhodňuje velké firmy a pokřivuje trh. Takový je závěr Nejvyššího kontrolního úřadu i představitelů vlády Petra Fialy. Podle ekonomů, které oslovil deník Echo24, závěry kontrol NKÚ v českém prostředí nemohly nikoho překvapit. V současném nastavení mají podle nich výhodu různí „dotační podnikatelé“ a celková nepřehlednost vede k tomu, že systém není pro stát přínosný.

Deník Echo24 již informoval o tom, že kontrola NKÚ shledala závažné problémy v českém dotačním systému. Prezident úřadu Miloslav Kala uvedl, že převládá formalismus nad skutečným smyslem poskytovaných peněz. Nynější neefektivitu si podle něj stát nemůže kvůli špatné finanční situaci dovolit. Ministerstvo financí na revizi dotačního systému myslí v rámci snahy o ozdravení veřejných financí. Ministr Zbyněk Stanjura (ODS) opakovaně uvádí, že nastavení dotačního systému „pokřivuje trh ve prospěch velkých firem.“

Hlavní ekonom společnosti Roklen Pavel Peterka deníku Echo24 řekl, že s nepřehledným množstvím dotačních titulů se v ČR potkala zřejmě většina obyvatel, ať už prostřednictvím různých skandálů, výstavby v okolí trvalého bydliště či při rekonstrukci vlastní nemovitosti, kde lze čerpat nepřehledné množství různých dotací. „Není překvapení, že se v ČR daří odvětví takzvaného dotačního poradenství, kdy vznikají celé firmy, které s žádáním a čerpáním dotací pomáhají. Kvůli složitosti systému je to totiž pro řadu občanů i institucí bez odborné pomoci téměř nemožné,“ uvedl Peterka.

Složitost podle něj dále komplikuje i vyhodnocení přínosu programů. „Můžou proto nastávat absurdní situace, kdy se z veřejných peněz nás všech financují projekty a my si ani nejsme jisti jejich přínosem. Jak tedy můžeme s nějakou rozumnou přesností zhodnotit potřebu dotačních titulů ve vybraných oblastech? Jak zhodnotíme vhodnost podoby jednotlivých programů z pohledů cílů, způsobu financování či společenské poptávky? V mnoha případech velmi těžko,“ uvedl Peterka. Do toho všeho navíc podle něj vstupuje slabá motivace odhalit neefektivní projekty z pohledu správců dotačních titulů, protože by to mohlo ukázat na chyby při jejich vytváření a následném rozdělení finančních prostředků.

Dotace výrazně škrtat

Podobně pro Echo24 hovořil také hlavní ekonom Trinity Bank Lukáš Kovanda. „Dotace představují stále závažnější problém. Nelze paušalizovat, ale z podstatné části dotací získávají prospěch různí „dotační podnikatelé“ či jiné subjekty, které se v dané problematice orientují, a to na úkor celé společnosti,“ uvedl Kovanda, který se zároveň ztotožňuje se slovy ministra Stanjury. „Navíc dotace pokřivují tržní soutěž a deformují přirozené podnikatelské prostředí. Mohou také odrazovat od inovací a od zlepšování produktivity. Celkově v takovém případě vedou k ekonomickému zaostávání, které je navíc doprovázeno růstem veřejného zadlužení,“ míní Kovanda.

Hlavní ekonom BHS a poradce premiéra Fialy Štěpán Křeček pro Echo24 řekl, že se s nálezem NKÚ,

který upozornil na dlouhotrvající a palčivý problém, plně ztotožňuje. „Systém dotací v České republice zmučoval do podoby, ve které způsobuje více problémů než užitku. Místo toho, aby dotace snižovaly rozdíly mezi jednotlivými regiony, v praxi je spíše prohlubují. Dotace se v mnohých případech nevynakládají efektivním způsobem,“ uvedl ekonom. „Často jsou podporovány špatné projekty s dobře zpracovanými žádostmi. Naopak skutečně prospěšné projekty podporu získat nemusí, když mají v žádostech formální nedostatky,“ řekl Křeček s tím, že nastavení dotací je příliš velkorysý vzhledem k ekonomické situaci, ve které se ČR nachází. Je proto přesvědčen, že právě v dotacích by se mělo výrazně škrtat.

Na fenomén neefektivně alokovaných finančních prostředků lze podle Peterky narazit u velkých nadnárodních firem, ale nejčastěji se objevuje právě ve veřejném sektoru. U dotačních titulů tomu není jinak. Připomněl, že k této problematice vytvořil americký ekonom Milton Friedman jednoduchou pomůcku – matici, kde popisuje čtyři základní situace, kdy se utrácí peníze a jaký mají vliv na výsledek. Ptá se v ní na dvě otázky: pro koho nakupuji a čím peníze utrácím.

„V 1. situaci, v níž utrácím své peníze pro sebe, si dávám velký pozor, co kupuji. Sám jsem spotřebitelem a zajímá mě kvalita. Zároveň se jedná o moje peníze, proto hledám co nejlepší cenu. Ve 2. situaci utrácím své peníze pro někoho jiného, kde si dávám velký pozor na cenu, ale už tolik nedbám, nebo nemůžu dbát, na to, co kupuji. Příkladem je dar, kdy často nevidíte obdarovanému do hlavy a nevíte, co přesně chce. Ve 3. situaci utrácím cizí peníze za něco pro sebe. Zde si dávám velký pozor na to, co kupuji, ale už si tolik nehlídám cenu. No a ve 4. situaci nakupujete za cizí peníze pro cizí lidi. Zde nedbáte příliš na cenu ani na výběr toho, co kupujete,“ popsal zjednodušeně Friedmanovu myšlenku Peterka.

V cestě stojí lobbisté

Ve 4. situaci se právě nachází veřejný sektor a platí to i pro celý systém dotací. „Samozřejmě, že postupem času vznikla řada mechanismů, jak tento problém řešit. To je mimochodem i jeden z důvodů, proč je celý systém dotací tak složitý. Problém se ani tak nepodařilo vyřešit. Distributor veřejných peněz, který je ve 4. situaci, tak sleduje svůj zájem jako každý jiný. A ten nutně nemusí mít podobu efektivně vynaložených veřejných prostředků,“ uvedl Peterka s tím, že centrální instituce spravující dotační systém navíc nemají dostatek informací, aby mohly své programy zacílit. „Podléhají politickým cílům a tlakům. Z nákladových důvodů nemají ani dostatek nástrojů pro splnění takto náročného úkolu. Vznikají tak neefektivity, na které doplácí celá ekonomika. Financují je přitom i ti nejmenší spotřebitelé,“ dodal ekonom.

Problém s dotacemi ale podle ekonoma Kovandy začíná už na úrovni EU. „To proto, že řada dotací z evropských fondů se spolufinancuje z českých veřejných rozpočtů. Mezi politiky panuje často představa, že čím více evropských peněz se vyčerpá, tím lépe, aniž by se posuzovala skutečná přínosnost příslušných dotací k celospolečenskému ekonomickému rozvoji, která je často nicotná,“ uvedl Kovanda.

Peterka uvedl, že postupné omezení dotačních systémů podporuje, a to nejen z pohledu úspor ve státním rozpočtu. Věřím, že plánovaný audit ve veřejném sektoru by se měl vedle zmapování pracovních míst či agend zaměřit právě i na dotační tituly. „Úkol to bude velmi těžký, protože na dotačních programech jsou nyní závislé celé sektory ekonomiky a skupiny obyvatel, které vytváří zájmové skupiny s velkou politickou a lobbistickou silou. Je nutno dodat, že i celoevropský trend je opačný, a naopak se vyhledávají způsoby, jak dotovat a podpořit politické žádoucí cíle skrze nové mechanismy výběru daní,“ uvedl Peterka.

S tím, že odpor lobbistů bude silný, souhlasí i ekonom Křeček. „Jelikož z dotací je živeno mnoho zájmových skupin, hrozí, že se proti omezování dotací vytvoří silný odpor. V této záležitosti by však

vláda měla být tvrdá a těmto zájmovým skupinám by neměla ustupovat,“ uvedl Křeček.

[ZDROJ](#)